REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN CONTEXTUL UNUI ACORD DE LIBER SCHIMB

Adrian ERMURACHI, lector asistent
Recenzent: Natalia SUCEVEANU, *doctor, conferențiar universitar*

The impact of a Deep and Comprehensive Free Trade between Moldova and European Union, and the consequences in the event of it's signing, is the question facing each of us in every day. Thus, this article explains where we could win and where we could lose, where we must tolerate and where we have to oppose, where we should maintain and where we must change, or in other words, what are the challenges and opportunities when you are interacting with a world actor like European Union.

Impactul unui Acord de Liber Schimb între Republica Moldova și Uniunea Europeană, precum și consecințele în cazul semnării sale, este problema cu care se confruntă fiecare dintre noi in fiecare zi. Astfel, acest articol explică ce putem câștiga și ce putem pierde, ce trebuie să tolerăm și unde să ne opunem, ce ar trebui să conservăm și ce să schimbăm, sau, cu alte cuvinte, care sunt provocările și oportunitățile, atunci când interacționăm cu un actor mondial ca Uniunea Europeană.

Aspecte introductive

Odată cu finalizarea celui de-al doilea război mondial, continentul european cunoaște o tendință de polarizare, partea estică intrând ușor sub dominația URSS-ului, iar partea vestică s-a confruntat cu două opinii diametral opuse cu privire la cooperarea europeană. Prima opinie constă în realizarea unei zone vaste de liber schimb prin eliminarea barierelor vamale și a altor restricții din calea schimburilor reciproce. Cea de a doua opine presupunea constituirea unei uniuni economice, a cărei primă etapă ar fi fost „afirmarea unei personalități proprii prin realizarea unei uniuni vamale", opinie aflată într-o dublă divergență față de prima: privind supranaționalitatea și privind deschiderea către restul lumii occidentale.[1] Drept urmare a acestor două concepte diferite, la data de 25 martie 1957 la Roma are loc înființarea Comunității Economice Europene (CEE) de către cele șase state membre (Belgia, Germania, Franța, Italia, Luxemburg, Olanda), ale Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), iar la 4 ianuarie 1960 la Stockhlom este semnată

1 Pierre Guillaume, Nouvelle histoire economique, vol. II, Armand Colin, Paris, p.289.

Convenția de creare a Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS) de către Marea Britanie, Austria, Danemarca, Norvegia, Portugalia, Suedia și Elveția.

Politica comercială a AELS a fost fundamentată pe ideea că liberul schimb se poate efectua fără tarif extern comun și fără politici concrete, elementul de substituire fiind un sistem de reguli de origine. Fiind o simplă zonă de liber schimb, fără a stabili și un tarif vamal extern comun, AELS a fost, practic, gândită ca o etapă intermediară, indispensabilă, în vederea unei alianțe comerciale la nivelul Europei Occidentale, ulterior dovedindu-se a fi un un front eficient de negocieri cu Piața Comună și bază de lansare spre aceasta, prin dobândirea unei experiențe practice într-un cadru restrâns domeniului integrării comerciale.

Drept rezultat, AELS s-a dovedit totuși a fi ceea ce s-a dorit și anume o treaptă în integrarea europeană pentru țările ce nu s-au arătat încrezătoare de la început într-un proiect care urma să aducă limitări principiului suveranității naționale. Treptat, cea mai mare parte a țărilor membre AELS s-au integrat în Piața Comună, ca la momentul actual membre a AELS să fie doar Elveția, Islanda (la momentul actual având statut de „stat canditat"), Liechtenstein și Norvegia, cea din urmă fiind un caz special, nereușind să ratifice acordul de aderare cu Uniunea Europeană.[1]

Cât privește evoluția CEE aceasta cunoaște mai multe etape, prima dintre acestea fiind *perioada de tranziție* (1958—1970), practic, este de la începutul fondării CEE unde s-a căzut de acord a crea o uniune vamală și o armonizare a alegislației naționale, dispărând taxele vamale și restricțiile cantitative la comerțul dintre Statele Membre a CEE. Tratatele internaționale care au stat la baza creării acestei comunități, dând naștere unor mecanisme instituționale ce nu au mai existat până la momemtul respectiv în dreptul internațional public.[2]

Cea de a doua etapă este *perioada anilor 1970 până la Cartea Albă din 1985,* aceasta fiind marcată de mai multe evenimente internaționale și europene, cum ar fi eșecul primei tentative de uniune economică și monetară comună, criza petrolului și altele. Afară de problemele internaționale care erau la momentul respectiv și care se rafrângeau și asupra Comunității Economice Europene, mai erau și probleme interne de funcționare a uniunii vamale, dovedinud-se a fi mai dificilă decât s-a crezut, eliminarea așa-numitelor „bariere netarifare" din calea comerțului, fluctuațiile ratelor de schimb valutar, motiv pentru care s-a și lansat în anul 1978 Sistemul European Monetar, aducând o mai mare stabilitate pieței. Datorită acestor evenimente nedorite la momentul respectiv, dar inevitabile, intrerupând practic progresul catre realizarea pieței comune, atmosfera generală la începtul anilor 1980 fiind "euro-pesimistă". Pricipalul motiv era, pur și simplu, faptul că economiile naționale europene, din ce în ce mai puțin competitive, deveniseră prea rigide și fragmentate, iar Statele Membre nu reușeau să ajungă la un acord privind schimbarea situației. Acest impas reprezentând un adevarat pericol ca Europa să ramână definitiv în urma Statelor

1 Gabriela Carmen Pascariu, Integrare Economică Europeană, suport de curs, Iași, 2006.

2 Ion P. Filipescu, Augustin Fuerea, Drept instituțional comunitar european, ediția a VI-a, Editura Actami, București, 2000, pag. 14.

Unite ale Americii și Japoniei, din punct de vedere economic și tehnologic. CEE fiind nevoită să efectueze ceva de urgență pentru a relansa economia, astfel, Comisia Europeana, la inițiativa președintelui în exercițiu Jacques Delors, a publicat, în 1985, «Cartea Albă privind realizarea Pieței Interne». Această strategie a avut ca scop reunirea piețelor naționale fragmentate într-o Piață Unică originală, fără frontiere, până la data de 31 decembrie 1992. Mai mult, Cartea Albă a identificat circa 300 de obstacole în calea realizării acestei piețe unice și tot atâtea măsuri legislative care sa le înlature.

O a treia etapă, este etapa *de la Actul Unic European (AUE) din 1986 la piața internă din 1993.* Având ca fundament Cartea Albă, în anul 1986 este semnat AUE, care intră în vigoare la data de 1 iulie 1987. Acesta generând schimbări majore în diferite domenii, astfel încât programul legislativ propus de Comisie privind realizarea pieței interne până în anul 1992, să poată primi sprijinul politic necesar. Prin urmare a fost modificat sistemul de luare a deciziilor în cadrul Consiliului European, trecând de la „unanimitate" la „majoritate calificată" pentru majoritatea domeniilor. AUE a stabilit în mod oficial lansarea Pieței Interne pe data de 31 decembrie 1992, definind-o ca fiind „aria fără frontiere interne, în care libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, serviciilor și capitalurilor este asigurată în conformitate cu prevederile acestui Tratat." [1] Cu toate acestea, nu trebuie imaginat că Actul Unic European a fost lipsit de controverse sau că a întrunit acordul total al principalilor jucători politici la capitolul noilor norme legislative. Comisia a fost cea care a făcut presiuni pentru schimbări de o anvergură mai mare decât erau statele membre dispuse să accepte.[2] Ca la filnalul acestei perioade reușindu-se armonizarea în cea mai mare măsură a legislației naționale a celor 12 state membre la momentul respectiv, astfel încât să nu mai existe discrepanțe în funcționalitatea Pieței Interne, astfel încât spre finalul celei de a treia etapă statele AELS din acea vreme (Austria, Finlanda, Islanda, Liechtenstein, Norvegia, Suedia și Elveția) au salutat ideile Comunității Europene demarând negocierile oficiale cu aceasta în iunie 1990. Materializarea acestora având loc la data de 2 mai 1992 la Porto prin semnarea Acordul privind Spatiul Economic European care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1994.

O ultimă etapă în calea integrării economice este etapa *Uniunii Economice și Monetare.* Odată cu simplificarea și reducerea cadrului legislativ necesar bunei funcționări a Pieței Interne, Comisia și Statele Membre au trecut la un următor nivel, pentru obținerea unei stabilități financiare, mărirea confortului cetățenilor care călatoresc, precum și pentru reducerea costurilor întreprinderilor, și anume materializarea ideei apărute anterior-introducerea unei monede unice. La summit-ul de la Madrid din 1995, liderii Statelor Membre agreând ideea ca noua monedă să

1 Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene.

2 Paul Craig, Grainne de Burca, Dreptul Uniunii Europene, comentarii, jurisprudență și doctrină, ed. a IV-a, Edit. Hamangiu, București, 2009, pag. 765.

se numească „euro”. Începând cu data 1 ianuarie 1999, toate monedele naţionale urmau să se transforme în sub-diviziuni ale lui euro care devenea monedă de tranzacţie pentru toate operaţiunile bancare, în interiorul şi între Statele Membre participante la zona euro (la momentul respectiv fiind 12, Suedia, Danemarca şi Marea Britanie preferând să rămână în afara acestei zone). Moneda „euro” fiind introdusă oficial în circulaţie la 1 ianuarie 2002.

Astfel, *integrarea economică* este un proces complex şi dinamic care vizează unificarea unor spaţii economice anterior distincte şi se materializează prin proliferarea legăturilor între ele exprimate prin intensificarea schimburilor comerciale, fluxurilor de mărfuri, persoane, capitaluri şi idei, cât şi stabilirea unor interdependenţe crescânde între aceste spaţii economice în vederea formării unui sistem deschis, ce înglobează variate domenii de ordin economic, politic, social, etc.[1]

Integrarea economică în afara hotarelor Uniunii Europene

Necesitatea extinderii pieţei de desfacere, promovării creşterii economice, promovării stabilităţii, precum şi necesitatea creării de noi locuri de muncă generează ideea încheierii unor acorduri cu reguli clare şi reciproc avantajoase, care să aibă ca efect îmbunătăţirea bunăstării generale, creşterii nivelului de trai şi o dezvoltare armonioasă a comerţului, având temei consolidarea relaţiilor economice în cadrul lor general cu scopul creării unui climat favorabil pentru dezvoltarea comerţului şi investiţiilor între părţile acordului.

Afară de o piaţă extinsă, creştere economică şi stabilitate, Acordul de Liber Schimb (ALS) tinde spre o siguranţă pentru mărfuri şi servicii cu un mediu stabil şi previzibil pentru investiţii, sporind astfel competitivitatea întreprinderilor pe pieţile mondiale, statele angajându-se a favoriza dezvoltarea durabilă a comerţului internaţional în dimensiunile sale economice, sociale şi de mediu, eliminând restricţiile deghizate şi discriminările nejustificate pentru comerţul internaţional, luând toate măsurile necesare pentru a realiza obiectivele legitime ale interesului public în funcţie de nivelul de protecţie pe care acestea îl consideră adecvat, să elimine obstacolele în calea schimburilor comerciale şi a investiţiilor între ele, să contribuie la dezvoltarea armonioasă şi la expansiunea comerţului mondial prin înlăturarea obstacolelor, să evite crearea de noi bariere în calea comerţului de natură a periclita derularea productivă a acordurilor, să promoveze transparenţa pentru toate părţile interesate, inclusiv sectorul privat şi organizaţiile societăţii civile, să promoveze drepturile fundamentale ale lucrătorilor, etc. Toate acestea fiind posibil de realizat prin respectarea obiectivelor stabilite în acordurile de bază, cum ar fi liberalizarea şi facilitarea comerţului cu mărfuri între părţi, liberalizarea comerţului cu servicii şi investiţii între părţi, promovarea concurenţei, liberalizarea, pe bază de reciprocitate, a pieţelor de achiziţii publice, protejarea în mod adecvat şi eficient

1 Lucia Juravschi, Integrarea economică europeană şi incidenţele ei asupra comerţului exterior, Chişinău, 2006.

drepturile de proprietate intelectuală, contribuirea la dezvoltarea armonioasă și la extinderea comerțului internațional prin înlăturarea barierelor din calea comerțului și prin instituirea unui mediu favorabil pentru creșterea fluxurilor de investiții, promovarea investițiilor străine directe fără a reduce sau diminua standardele în materie de mediu, muncă, protecția sănătății și siguranței lucrătorilor în aplicarea și respectarea legislației părților în domeniul mediului și al muncii,etc.

Dirk Schuebel[1] susține că „*prin intermediul Acordurilor de Liber Schimb, Uniunea Europeană urmărește extinderea unor beneficii asupra țărilor terțe prin acordarea de acces pe piața Uniunii Europene, cu condiția respectării condițiilor relevante*". Beneficiile derulând din transferul de tehnologii și cunoștințe, precum și propagarea tehnologiei, în special din țările dezvoltate către țările în curs de dezvoltare, ceea ce sporește productivitatea; avantajul dinamic comparativ și „învățarea prin generare" de eficiență sporită, prin cererea mărită din partea comerțului extins; eliminarea activităților distructive de căutare a rentei economice prin liberalizarea comerțului; avantajele promovării concurenței în urma favorizării concurenței de import, într-un mediu de concurență imperfectă, care să permită exploatarea potențialului economiilor de scară în producție; investiții străine directe mărite, care aduc tehnologii avansate și prin urmare, îmbunătățesc productivitatea; inovarea lui Schumpeter și „distrugerea creativă" induse prin creșterea concurenței, care rezultă din comerțul extins[2]. Interesate de a obține astfel de beneficii prin intermediul acordurilor semnate cu Uniunea Europeană (UE) au fost state și din afara continentului european (Chile, Republica Coreea, Tunisia, Iordania, etc.), de pe continentul european (Croația, Albania, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, etc.), precum, și state care astăzi au titlu de membru a UE, cum ar fi cele care anul 1992, au semnat Acodul de Liber Schimb Central European (CEFTA), impactul la vremea respectivă fiind contrar așteptărilor, negenerând o creștere rapidă a comerțului între țările semnatare, ba chiar mai mult, în perioada 1994—1997, volumul comerțului extern între mebrii CEFTA reducându-se. Totuși, pentru statele care ulterior au aderat la Uniunea Europeană, Acordul de Liber Schimb Central European a avut o importanță majoră în vederea pregătirii procesului de aderare.

În anticamera Uniunii Europene (UE), astăzi avem mai multe state, care urmăresc să încheie un astfel de acord, printre acestea aflându-se și Ucraina cu Republica Moldova, cu care se duc negocieri avansate de a materializa o astfel de înțelegere, domeniu la care Ucraina se află pe o poziție mai avansată, aspect confirmat și de Karel De Gucht[3], la Kiev, la data de 28 octombrie 2010, susținând:"*În aceste negocieri, UE a propus nivelul cel mai înalt de liberalizare a comerțului, vreodată oferit unui*

1 Ambasador, Șeful Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova.

2 Andre Gonciarz, Richard Moody, Richard Wheately, Martin Horseling, Juris Gromovs, Dimitrios Moutsatsos, Legislația și politicile în domeniul comerțului, Pregătirea și negocierea unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, setul de ghiduri cu privire la armonizarea legislației sectoriale, Chișinău, 2011, pag. 39.

3 Comisarul European pentru Comerț.

partener terț. Suntem gata să anulăm aproape toate taxele vamale, iar pentru noile produse rămase, să oferim cote semnificative de acces preferențial. Acest lucru deja este propus la intrarea în vigoare a acordului. Aceasta ar prezenta cel mai important beneficiu pentru unele dintre principalele exporturi ale Ucrainei: oțel, textile, îmbrăcăminte și fertilizanți.

Cu toate acestea, nu cerem Ucrainei imediat să procedeze la fel: Ucraina poate recurge la perioade de tranziție înainte de a-și deschide ușile pentru mărfurile și serviciile din Europa.

Noi nu insistăm asupra unei strategii cu o abordare universală (one-size-its-all strategy). Pentru circumstanțe diferite sunt necesare abordări diferite, și noi suntem gata să ne adaptăm."

La momentul actual, pentru Ucraina este fixat și un anumit termen până la care ar putea fi finalizate negocierile, și anume decembrie 2011, moment în care se tinde a crede că vor începe negocierele cu Republica Moldova, aspect susținut de către liderii europeni la Summit-ul Parteneriatului Estic din 29-30 septembrie 2011 la Varșovia, impactul căruia la momentul actual fiind foarte greu de susținut, confirmare care urmează a o aduce în situația Republicii Moldova în cele ce urmează.

Uniunea Europeană — Republica Moldova

În contextul istoric, evoluția relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova (RM) a fost mai modestă și mai lentă decât în cazul relațiilor altor state din Europa Centrală și de Est cu UE. În pofida impiedimentelor, regimul comercial între RM și UE cunoaște o evoluție considerabilă în ultimul deceniu, UE oferindu-i RM o gamă foarte largă de preferințe comerciale prin intermediul sistemului generalizat de preferințe (GSP), la care RM s-a limitat doar la nivel de entuziasm, preferând să nu folosească întregul potențial al acestor preferințe (mai puțin de jumătate, în perioada 2008—2010 doar cinci cote au fost utilizate de exportatorii moldoveni), care în ultima perioadă au fost majorate semnificativ. Principalele bariere fiind generate anume din cadrul instituțional și de reglementare internă, aspect care ne pune un mare semn de întrebare, este oare Republica Moldova pregătită să încheie un Acord de Liber Schimb cu UE? Ținând cont de faptul că la momentul actual RM nu exportă un număr foarte mare de bunuri către UE, la o parte din care deține chiar cote preferențiale semnificative, pe motiv că nu respectă standardele alimentare, sanitare și fitosanitare, aici facând referire la produse precum carnea, animalele vii, produse lactate, legume. În acest sens este problematic a spune că un Acord de Liber Schimb între RM și UE îi va genera RM elegibilitatea față de piața europeană. Sau se merge pe premiza "ancorării" principalelor reforme instituționale într-un acord internațional, unde guvernele statelor sărace și-ar putea îmbunătăți credibilitatea, perfecționa climatul investițional și accelera creșterea PIB-ului. Integrarea regională cu apropierea instituțională de partenerul bogat este un semnal puternic al angajamentului de a se reforma. Aceasta facând schimbările politice arbitrare mai dificile și mai costisitoare, stimulând astfel guvernul să mențină cursul

de politici asumat, domeniu foarte problematic la momentul actual pentru RM, luând în considerație credibiliatea scăzută a populației în guvernare.

RM a făcut un pas foarte semnificativ spre demararea negocierilor și semnarea unui Acord de Liber Schimb cu UE, încă din anul 2001 prin aderare la Organizația Mondială a Comerțului (OMC), demonstrând astfel că este pregătită să intre în discuții privind semnarea unui acord cu UE. Problema care se ridică și în cazul acestui acord este că RM s-a obligat a respecta un șir de obligații privind aplicarea măsurilor Sanitare și Fitosanitare, obligații care nici până în ziua de astăzi într-o mare măsură nu au fost realizate, fapt care nu este trecut cu vederea de către UE și de care, cu siguranță, se va ține cont la momentul negocierii Acordului de Liber Schimb, luând în considerație că acordul pe care mizează RM să-l semneze cu UE, nu este unul simplu ci este unul Aprofundat și Cuprinzător, care are un câmp mult mai larg de colaborare, prin care trebuie eliminate barierele de frontieră pentru comerțul transfrontalier, inclusiv, eliminarea măsurilor dincolo de frontieră care inhibă comerțul și prestarea de servicii transfrontaliere, domenii în care este greu de presupus în ce măsură RM este pregătită a le face față.

Provocările și oportunitățile în sectorul agroalimentar din Republica Moldova

Indiferent de faptul că RM este considerată o țară agrară, indiferent de faptul că agricultura este punctul forte pe care îl are RM la momentul actual, indiferent că beneficiem de un sol și condiții climaterice ideale pentru producerea produselor animaliere și lactate de înaltă calitate și indiferent de faptul că suntem în topul țărilor la nivel mondial în ceea ce ține de raportului după suprafață arabilă ce-i revine unui locuitor, acest sector este cel mai mult neglijat si nepreferat din toate sectoarele economiei naționale, ceea ce ne determină a analiza avantajele și dezavantajele unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre RM și UE.

În eventualitatea semnării unui ALS Aprofundat și Cuprinzător între RM și UE, sectorul agroalimentar din Republica Moldova, pe termen mediu și lung, ar putea simți un șir de avantaje, cum ar fi creșterea concurenței pe segmentul de produse agro-alimentare, care poate avea ca efect creșterea competivității agenților economici și a produselor, diminuarea treptată a dependenței exporturilor moldovenești de piața estică, diversificarea ofertei la export și a cererii la import, modernizarea agriculturii și a unităților din industria prelucrătoare, preluarea bunelor practici de gestiune a afacerilor de la partenerii europeni și implementarea acestora în Moldova, modernizarea instituțiilor moldovenești cu funcții de monitorizare a fluxurilor comerciale externe de mărfuri, etc.[1] Prin urmare, ținând cont de faptul

1 Ion Perju Chivriga, Alexandru Fala, Impactul viitorului Acord de Liber Schimb între Republica Moldova și Uniunea Europeană asupra sectorului agroalimentar din Republica Moldova, Chișinău, 2010, pag. 8.

că motivul politic care stă la baza integrării agriculturii europene a fost acela că trebuiau create șanse egale pentru toți agricultorii[1], pentru producătorii agricoli din Republica Moldova, semnarea unui astfel de acord cu Uniunea Europeană va însemna deschiderea unei vaste piețe de produse agroalimentare, caracterizată printr-un potențial mare de absorbție, putere de cumpărare ridicată, și stabilitate relativă a prețurilor, procesul de deschidere facând ca economia RM sa devină mai atractivă pentru investitorii străini, ducând la creșterea afluxului valoric anual de investiții străine directe și a stocului de investiții străine directe din cadrul economiei, aspect care necesită a fi verificat atât teoretic cât și practic, prin analiza celor mai importante produse din sectorul agroalimentar.

Pentru a stabili competitivitatea celor mai importante produse autohtone pe piața europeană, este nevoie de a atrage atenția asupra efectelor în cazul eliminării tuturor barierelor tarifare dintr-o țară mică, care cu siguranță modifică întreaga economie. În primul rând, prețurile relative pe piața internă vor fi mai puțin distorsionate și resursele vor fi mai bine și mai eficient alocate. În al doilea rând, sectoarele cele mai protejate se vor contracta, iar sectoarele cu avantaje comparative se vor extinde. În al treilea rând, factorii de producție specifici sectorului, cum ar fi pământul, capitalul și forța de muncă necalificată în agricultură, vor suporta cel mai mare impact, care ar putea fi pozitiv sau negativ, în dependență de modelul inițial de protecție al țării. În al patrulea rând factorii mobili de producție, în special muncitorii, vor diminua orice efecte, prin trecerea de la un sector la altul. În al cincilea rând, pe termen lung, capitalul va fi realocat în diferite sectoare, generând modificări în structura producției. În al șaselea rând, rata de schimb flexibilă va permite o depreciere a valutei naționale și acest lucru va genera beneficii competitive, care vor stimula exporturile și veniturile din schimbul valutar și astfel va spori capacitatea de a plăti pentru noi importuri. În același timp, deprecierea va limita creșterea importurilor prin creșterea costurilor mărfurilor străine în valută națională.[2] Efecte care sugerează ideea dublei precauții în momentul negocierii și semnării unui acord de așa talie cu UE, ținând cont de faptul că RM are deja un regim de Preferințe Comerciale Autonome cu UE, prin urmare semnarea acestui acord, în mare măsură, va fi practic o liberalizare „unilaterală" din partea RM.

Printre cele mai competitive produse agricole, care ar putea face față pe piață europeană, de care dispune Republica Moldova la momentul actual sunt: merele, strugurii de masă, producția de zahăr, miezul de nucă, fructele uscate, etc.

Cât privește producția de mere, în special cele proaspete reprezintă, la momentul actual, unele din cele mai importante produse exportate din RM, piața principală de desfacere fiind statele membre CSI, piața României fiind practic închisă, odată cu aderarea acesteia la spațiul UE, unde se cere respectarea standardelor înalte

1 Willem Molle, Economia integrării europene, teorie, practică, politici, Edit. Epigraf, București, 2009, pag. 170.

2 Andre Gonciarz, Richard Moody, Richard Wheately, Martin Horseling, Juris Gromovs, Dimitrios Moutsatsos, op.cit. p.97.

impuse de UE. Prin urmare, chiar și în cazul încheieri unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și cuprinzător, atâta timp cât producătorii din RM nu vor include standardele de ambalare și calibrare adecvate, nu vor putea accede pe piața europeană, unde să i se ofere posibilitatea să concureze cu marii exportatori. Astfel, pentru captarea segmentului de vârf pe piața din UE, producătorii moldoveni sunt obligați să respecte toate standardele menționate anterior, precum și să recurgă la tehnici moderne de ambalare, impunându-se să adopte o strategie durabilă, având în vedere cerințele sporite de calitate, precum și sistemul prețului minim de intrare pe piață, accentul trebuind să fie plasat pe satisfacerea standardelor de calitate înaltă prin furnizarea de produse calibrate uniform, fără neajunsuri și cu aspect și ambalaj tentant pentru consumator.

Pentru ca toate acestea să fie realizabile, exportatorilor din RM li se recomandă să asigure condiții adecvate de păstrare, să îmbunătățească metodele de calibrare, să utilizeze ambalajul modern pentru a diminua pierderile în timpul manipulării și transportării, și foarte important schimbarea atitudinii față de relațiile de afaceri, în special cu partenerii din România (deseori exportatorii din RM fiind considerați nu doar neserioși, dar și de neâncredere).[1]

Prin respectarea tuturor obligațiilor și recomandărilor venite din partea Uniunii Europene pentru sectorul merelor, RM se va confrunta cu o mare provocare, și anume lipsa utilajului modern, lipsa personalului calificat, și nu în ultimul rând lipsa fondurilor pentru înlăturarea tuturor acestor neajunsuri, aspecte care cu siguranță necesită a fi discutate în cadrul negocierii acordului, în a cărei eventuale semnări, nu doar cetățenii statelor membre UE vor putea beneficia de produse de o înaltă calitate din RM, ci și cei care locuiesc în RM, evident cu riscul de a nu putea face față prețurilor înalte car vor fi cerute. Însă alarma care se ridică, este că de cele mai multe ori se uită că un Acord de Liber Schimb nu este un act unilateral ci unul bilateral, existând riscul ca producătorul autohton să nu poată face față nici la nivel național, nemaivorbind de nivel european, detaliu care este de maximă importanță și necesită a fi negociat cu prudență mult mai sporită.

Pe lângă producția de mere, la momentul actual, RM, este și unul dintre cei mai mari producători și exportatori de struguri de masă din lume, însă spre mare regret, doar o mică parte din plantațiile viticole din RM, corespund standardelor europene, nemaivorbind de respectarea tehnologiilor, unde se utilizează tehnologiile arhaice, iar pentru implementarea celor noi nu sunt suficiente mijloace financiare. Problema care persistă și în acest sector ține de tehnologiile de păstrare, ambalare și transport care rămân mult în urmă față de cele utilizate de principalii concurenți europeni, precum Franța, Italia, etc. Prin urmare, ca și în cazul producerii de mere, avem o situație alarmantă, care ridică un mare semn de întrebare, ce se va întâmpla în cazul semnării unui Acord de Liber Schimb dintre RM și UE, oare producția de struguri de masă va deveni mai competitivă pe piața europeană și internațională,

1 Ion Perju, Viorel Chivriga, Alexandru Fala, op. cit., p. 36.

ori vom fi în întregime absorbiți de piața europeană? Luând în considerație că în acest sector subvențiile sunt foarte mici, este foarte greu a crede că producătorii vor reuși să penetreze piața europeană, care are deja producătorii săi foarte bine stabiliți, și care controlează foarte bine sectorul, de unde se și răsfrânge riscul ca producătorii interni să fie eclipsați de marii producători europeni, chiar și la nivel național. Din aceste considerente, guvernarea din RM este obligată să acorde o mai mare atenție sectorului vitivinicol și ca în momentul asumării responsabilităților față de Uniunea Europeană, să aibă o politică în industria vitivinicolă bine pusă la punct în ceea ce privește standardele europene, astfel încât să o facă competetitivă pe întreaga piață UE.

Afară de produse agricole, precum mere, struguri de masă, RM mai are și alte produse care ar putea face pe piața europeană, din categoria acestora fac parte: miezul de nucă, fructele uscate, produsele alcoolice, etc. RM este în topul țărilor cu cele mai mari exporturi de miez de nucă din lume, datorită forței de muncă necostisitoare, a extragerii manuale cu o calitate înaltă a miezului și a preferințelor comerciale acordate RM de către UE. Dintre problemele care trebuie sa fie soluționate pentru a asigura stabilizarea si dezvoltarea sectorului pe termen lung pot fi menționate lipsa organizării si comunicării între actorii din sector baza științifică slabă, oferta insuficientă a materialului săditor si tehnologiile limitate de îngrijire a plantațiilor nucifere, lipsa practicilor de întreținere a plantațiilor existente, lipsa practicilor de control a calității în procesele de producere, bariere birocratice la export, forța de muncă limitată, dezvoltarea slabă a sistemului național de transport.[1] Acestea sunt doar câteva probleme cu care se confruntă RM la momentul actual în vederea menținerii potențialului de export al miezului de nucă, care, odată cu încheierea unui Acord de Liber Schimb o parte ar putea dispărea, însă altele ar putea apărea, și anume vor dispărea acele „monopoluri" pe care le dețin anumite companii la export, vor dispărea acele decalajuri semnificative între prețul de colectare de la micii producători și prețul real de export, unde statul este obligat a se implica pentru un control în vederea aplicării unor prețuri reale pentru micii producători de miez de nucă, precum și stabilirea unei politici de dezvoltare durabilă care să ofere producătorilor autohtoni posibilitatea de export și în alte forme de producție, la un preț mult mai avantajos.

Cât privește producerea de fructe uscate, producătorii autohtoni sunt competitivi pe piața națională atât timp cât nu există o concurență atât de mărită cu producătorii externi, unde spre exemplu, Germania este cunoscută ca cel mai mare comerciant de fructe uscate, care de cele mai multe ori le importă ca ulterior să le exporte, poate chiar și statelor din care le-a importat, doar cu un avantaj economic semnificativ. Asupra acestui fenomen nefiind nici noi asigurați, unde odată cu deschiderea liberei circulații a mărfurilor trebuie să fim pregătiți de a face față concurenței, care la fel ca și în cazul multor altor produse, de regulă producătorii din RM oferă prea mici

1 Ion Perju, Viorel Chivriga, Alexandru Fala, op. cit., p. 36.

standarde de calitate, ceea ce le creează necompetitive pe piața europeană, însă pentru cei din UE invadarea pieței naționale fiind foarte ușor de realizat, motiv pentru care guvernarea de la Chișinău este obligată a subvenționa toate sectoarele care sunt supuse riscului de a nu face față concurenței europene.

În situația semnării unui Acord de Liber Schimb, o problemă pentru RM ar putea fi creșterea spectaculoasă a importului unor produse agro-alimentare din UE, care la momentul actual au o pondere mică în sfera importului din UE, exemplu în acest sens fiind băuturile alcoolice, care pe cât de competitive par la prima vedere, pe atât de necompetitive pot fi odată cu apariția liberei circulații, deoarece RM nu o singură dată a fost criticată pentru calitatea joasă a băuturilor alcoolice, chiar dacă de cele mai multe ori asupra acestui fapt i-a fost atrasă atenție și sancționată de un stat nemembru UE, și anume Federația Rusă, nimic nu ne garantează că, consumatorii europeni vor fi mai puțin pretențioși, ba chiar dimpotriva, aceștia nu numai că cer garanții ca produsele pe care le cumpără să fie de calitate, ci solicită confirmări suplimentare ale calității, precum și asigurări ca produsele pe care ei le consumă să corespundă standardelor ecologice și să nu fie modificate genetic, iar în cazul aplicării produselor de uz fitosanitar în procesul de producție, să se respecte strict standardele țării importatoare. De aceea, faptul că până la momentul actual nu ne-am ciocnit de această problemă cu vreun stat membru UE, este datorat și decalajului clar de export a produselor alcoolice spre statele membre CSI față de statele membre UE.

Exceptând produsele agricole,trebuie să ținem cont de faptul că RM nu mizează pe un simplu ALS ci pe unul Aprofundat și Cuprinzător, prin urmare afară de acele sectoare clasice cunoscute, dar nu mai puțin sensibile, acest tip de ALS va avea efecte și asupra sectorului energetic, sectorul transportului, serviciile bancare și nu în ultimul rând migrația forței de muncă.

În pofida faptului că totuși relațiile RM cu UE cunosc o evoluție pozitivă în ultima perioadă, comerțul și cooperarea în sectorul energetic rămâne foarte mult în urmă, factorii fiind diverși, de la moștenirea istorică, până la lipsa siguranței, dar totuși acest sector odată cu semnarea acordului cu UE va fi vizat în mod direct, prin urmare este o obligație a nu fi omis atât la etapă negocierilor cât și la etapa implementării măsurilor necesare.

Deși RM nu dispune de un sector de energie nucleară sau de careva capacități importante de extragere a cărbunelui sau țițeiului, oricum necesită un echilbru în acest sector, și accederea la piața energetică comună va ajuta RM să-și asigure și să-și diversifice aprovizionarea cu energie, să atragă investiții în sector precum și să câștige din oportunitățile de tranzitare a energiei, care este o sursă foarte bună de venit. Astfel, problemele legate de acordul pe care se mizează între RM și UE se vor afla în jurul a trei domenii importante: reforma în domeniul reglementării, liberalizarea pieței energetice și diversificarea aprovizionării, extinderea capacităților de producere pe plan local și al infrastructurii de tranzit.[1] Toate acestea influențând

1 Idem

într-o măsură mai mică sau mai mare sectorul energetic, fiind nevoie să fie liberalizată piața, prin care să poată avea acces diferiți furnizori, și nu doar cei care la momentul actual într-o proporție majoritară dețin monopolul. Prin urmare includerea sectorului energetic moldovenesc la Comunitatea Energetică Europeană, în cazul semnării unui Acord de Liber Schimb cu UE, va asigura un acces mai eficient, mai sigur și cu prețuri mai echitabile la energie, devenind astfel mult mai tentant pentru investitori străini.

Modernizarea și „europenizarea" sectorului energetic moldovenesc va solicita investiții substanțiale înainte de integrare, fiind necesare investiții durabile și din ce în ce mai mari în acest sector. Până în prezent, autoritățile moldovenești nu au reușit să atragă investiții semnificative în sector. Unele fonduri au fost deja alocate, dar ele nu vor fi suficiente. Trebuie să fie depuse mai multe eforturi în această direcție, iar UE ar putea oferi o mână de ajutor în acest sens cu asistență tehnică prin care ar ajuta legislatorii și specialiștii moldoveni să învețe de la omologii lor europeni.

Sectorul bancar, sectorul transporturilor și sectorul migrației forței de muncă, la fel, necesită schimbări urgente, precum sectorul energetic, și anume depunerea întregului efort posibil întru obținerea unei independențe mărite față de moștenirea istorică, prin utilizarea cât mai mult posibil a oportunităților tehnice și financiare oferite de UE. Evident, în eventualitatea semnării acordului, Guvernul RM trebuie să negocieze foarte detaliat oportunitățile care le poate obține pentru cetățenii RM care muncesc în statele membre UE, chiar și cei încadrați ilegal în câmpul munci, astfel încât fiecare dintre aceștia să aibă posibilitatea să fie încadrat legal în câmpul muncii, să poate beneficia de protecție socială, astfel reducând migrația ilegală, oferind condiții necesare pentru libera întoarcere a emigranților moldoveni acasă, reunificarea familiilor și plasarea economiilor lor în sectorul financiar al RM.

Prin urmare, ținând cont de punctele forte și punctele slabe, enunțate mai sus, pe care le are Republica Moldova un Acord de Liber cu UE ar fi o oportunitate pentru economia Moldovei, în special pentru agricultura RM, însă el mai comportă anumite riscuri pentru sector, dacă nu se vor lua măsurile necesare de precauție. O relație comercială mai aprofundată cu UE este benefică pentru sectorul agricol din RM sub două aspecte. În primul rând, aceasta ar micșora dependența exporturilor agricole moldovenești de piața rusească și ar face sectorul mai puțin vulnerabil la șocurile de pe piețele externe. În al doilea rând, piețele mari și variate ale UE ar determina producătorii agricoli moldoveni să-și diversifice gama de produse de la cereale de mică valoare la mărfuri de valoare mare, care ar putea fi exportate pe piețele europene. În mod similar, aceasta ar putea micșora vulnerabilitatea producției agricole moldovenești la șocurile naturale și de altă origine. Cât privește sectorul economic în întregime, putem aștepta o creștere pozitivă a bunăstării.

Concluzie

Are Republica Moldova nevoie de un Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană?

Aceasta este întrebarea care preocupă pe fiecare dintre noi și care a fost adresată de la început, și la care într-o oarecare măsură am răspuns în cele relatate. Evident că un astfel de acord, cu un câmp de acțiune atât de larg nu poate avea doar avantaje sau dezavantaje. De aceea un singur lucru este cert, după cum susțin și alți autori,[1] că Republica Moldova, din perspectiva politică actuală are de câștigat în trei privințe, în eventualitatea semnării unui unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, ar oferi RM un sentiment de stabilitate pentru regimul de comerț cu UE. Orice ALS ar fi un acord internațional care va obliga părțile să respecte clauzele contractuale, în timp ce Preferințele Comerciale Autonome sunt oferite unilateral de UE și pot fi suspendate sau revizuite unilateral. Cel de-al doilea aspect constă în faptul că un Acord de Liber Schimb ar pune comerțul RM cu UE pe picior egal cu comerțul său cu țările CSI. RM și-a declarat obiectivul de a adera pe termen lung la UE, însă ea nu are un acord comercial cu aceasta, în timp ce comerțul ei cu țările CSI este liberalizat. Și în final un acord comercial cu UE ar permite Moldovei să devină mai atractivă pentru regiunea transnistreană și să creeze legături economice care ar încuraja găsirea unei soluții politici durabile pentru acest conflict. Companiile transnistrene ar putea profita de toate avantajele pe care le-ar oferi un acest acord, cu condiția că acestea reintră în câmpul legal al Moldovei și satisfac toate standardele de calitate și tehnice necesare pentru a exporta pe piețele UE.

Prin urmare toate explicațiile duc spre o singură ideie, că succesul produselor de valoare înaltă exportate pe piața UE va fi atins în cazul în care acestea vor fi oferite în „volumul solicitat", la „timpul solicitat", de „calitatea solicitată" și la „prețul real"[2].

---

1 Valeriu Prohnițchi, Ana Popa, Alex Oprunenco, Matthias Luecke, Mahmut Tekce, Eugen Hristev, Georgeta Mincu, Victoria Vasilescu, Acordul de Liber Schimb între Republica Moldova și Uniunea Europeană: Fezabilitatea, perspectivele și impactul potențial, Chișinău, 2009, pag. 80.

2 Valeriu Prohnițchi, Ana Popa, Alex Oprunenco, Matthias Luecke, Mahmut Tekce, Eugen Hristev, Georgeta Mincu, Victoria Vasilescu.